

usat en *Tirant*: «e feu-se dar un manto tot brodat de perles e d'orfebreria», «Lavors ell se despullà la roba e restà en gipó de orfebreria», «--- la princesa vestí una gonella de orfebreria» etc., citats per DAG.¹² *Oricalc*, pres del ll. *orichalcum*, *aurich*-, i aquest del gr. *ὀρείχαλκος*, pròpiament 'coure de muntanya', que per l'etimologia popular, potser ja en llatí, es va relacionar amb AURUM i *or*. *Oriflama* [*auriflama*, en Desclot: «--- lo rey de Franssa --- dix a totes les gents que l'endemà bon matí fossen tuyt aparallats de seguir la sua *auriflama*» (cap. 136, NCL. IV, 113.20); *ori*-, en Muntaner: «l'*oriflama* exí de París --- venien ab lo rei de França devuit milia hòmens a cavall»; Eiximenis «Un àngel baxà al rey de França la *oriflama* que és una senyera tota vermella» (1.er *Crest.*, capítol 245, DAG.); com a terme heràldic *or e flama* (supra)], adaptació del mot francès *oriflamme*, ant. *orieflamme*, i aquest del baix llatí *aurea flamma* 'bandera daurada'. *Orfresat* 'fresat d'or' (ant.): mot poc documentat en català; *AlcM* en dona només el següent exemple del *Libre dels Mariners* (S. XV o XVI?):¹³ «La goneyla ruada / que's faran *orfresada*»; cf. cast. ant. *ofresado* 'fresat d'or' (ja en Berceo, *Santo Dom.*, 232) i el subst. *ofrés*, amb variants *orofrés*, *orifrés* (S. XIII), adaptació de l'oc. ant. *aurfres*, fr. ant. *orfreis*,²⁵ *-ois*, avui *orfroi* (DECH IV, 303b22ss.); d'altra banda, tenim en català exemples de *fres d'or* (en docs. de 1366, 1387, DAG., *AlcM*) i *fresadures d'aur* en Desclot («e fo vestit d'escarlata ab *fresadures d'aur*», *Crònica*, cap. 49, NCL. II, 149.14); veg. FRIS.

Oripell [1262, Miret, *TemplH*, 548; 1284 «argent pel e *or peil*, la dotzena i.^a meala» (RLR IV, 373); 1352 «VIII dotzenes de *boripels*» (Rubió, *Diplomatari*, 277); 1383 «*Oripell* per tapins» (DAG., que duu a més exemples 1423, 1430, 1555, 1597, 1603); *Spill*,³⁵ 7792; en sentit figurat de 'ornament, cosa de poc valor i molta aparença', apareix en alguns escriptors moderns (*AlcM*)], del ll. AUREA PELLIS 'pell d'or', fr. ant. *oripel* (abans *oripel*), S. XII, oc. ant. *auripel*, *aurpel*. *Oripellar* 'cobrir d'oripell' [1482 «--- çabates de cordoua de dones mongills *oripelades*»; en *Tirant* en sentit fig. de 'disfressar': «vos ha fet creure una faula *oripellada*» (DAG.);¹⁴ *oripeller* 'batidor d'or o argent' [1360; «los confreres de St. Miquel, ço és, los guadamacilers, *oripellers* y batifullers» (DAG., que cita d'un text de Barcelona del S. XVI?); *oripellec* 'd'aparença falsa' (DAG., que sembla citar-lo de J. Puiggarí (1821-1903)]. *Orpiment* [1222, Gual Camarena, *Voc. Com. Med.*, p. 63, que duu exemples de 1243 (p. 72), de 1249 (p. 75), i altres; 1271, *Tarifa Corr. Bna.* (En-⁵⁰ *treDL* I, p. 156); *aurpiment*, amb variant *arupiment*, en la lleuda de Val., 1252 (Gual Camarena, *l. c.*, 96, i n. 15); *or*- en *CostTort.* (DAG.); *Tirant* (DAG.); 1575, OPou, *TbPu.*: «*Orpiment*: Auripigmentum», «*Orpiment vermell*: Sandaracha» (p. 199)], compost amb el⁵⁵ ll. *pigmētum* 'colors de pintar', 'drogues'.

Orifex 'artífex que treballa en or', pres del ll. *aurifex*, -*icis* id. *Auro*- primer element dels compostos amb el ll. *aurum*: *auroclorur*, *aurotiosulfúric* etc.

¹ En llatí provinent d'un antic *ausom (Ernout-M.,⁶⁰

Walde-H.); cf. prussià ant. *ausis* 'or', lit. *áuksas* (amb una *k* enigmàtica); Walde-H. i Ernout-M. donen només la forma del toc. A, però Pedersen també la de toc. B: «toc. A *wēs*? (*wsāiti*), toc. B *yšāšē* 'golden', toc. *wsāyok* (B *yšāyok*) 'goldfarben'», postulant una base *UESA (*Tocharisches*, 1941, p. 231); cf. a més el basc comú *ur*e 'or', bisc. *ur*e *zuri* 'plata' / *ur*e *gorri* 'or' (Azkue), pròpiament 'or blanc' / 'or roig'. — ² En l'escriptor mall. Pere d'A. Penya (S. XIX) trobem: «Sas damas amb cintas d'ó / Y rebosillos, estavan / Esperant es cops emb pó» (JMBoyer, *BiEBal.* II, 90.29); i un altre cop en la seva *Poesia Pop.*, 1892, p. 86, en rima ab *so*. J. Coromines va anotar a Pollença, 1964, el nom de lloc marítim *Clot de l'ó*; a més té registrada aquesta pronúncia a Ferreries (Men.): «Els moros a Sta. Agueda hi van deixar un *vāšēl* d'ó enterrat», però *or* a St. Vicent de Sa Cala (Eiv.), 1963. — ³ Dit també d'altres espècies: Boscà (*Fauna Val.*, pp. 498, 504, 507, 508) dona *orada* (amb variants *aurada*, *dorada*, *oblada orada*) com a nom de *Sparus aurata* i *Sparus melanurus*, i *dorada* i *orada vidriada* com a nom de *Sargus annularis*. — ⁴ Citem de Sevillano Colom, *Val. urbana med. a través del oficio de Mustaçaf* (València 1957), p. 104. — ⁵ Griera (BDC XI, 37) dona *aurada* a Tarr. i Men. — ⁶ Potser tinguem una aplicació, per extensió, d'aquesta locució en la següent frase que el DAG. recull a Guissona i es pregunta si *oriols* hi significaria 'adorns': «era dona que portava sempre molts *oriols* i flocs». Notem a més: *orioler* 'calavera, faldiller', que duu DAG. com a mot de Mall. amb un exemple d'una cançó popular: «En veure sabata blanca, / sempre vaig *orioler*», i l'acc. de 'llampant' amb l'exemple «un mocador molt *orioler*»; segons *AlcM* és usual a Mall. *oriolenc* 'excitat per l'excès de beguda alcohòlica', '(animal) esveradís'. — ⁷ S'ha discutit molt quin seria l'origen del títol *compère*, que en formes anòlegs apareix en els noms d'aquest ocell en el piemontès i a la regió vèneta: *compare-piero*, *compare-pero*, *barba-piero* (cf. *barba* 'oncle'), i *pare-piero*, i a més en el nom alemany *Pirol*, que es documenta en un escrit bavares de c. 1350 com *pruoder Piro* (és a dir, *Bruder Piro*) i en un Vocab. de 1482 amb les variants *Bruder hiltroff*, *Bruder birolff*; en un llibre d'avefauna de 1555 es troba *Bruder berolff* com a forma de Frankfurt; aquest nom *Bi*-, *Berolff* devia tenir el seu corresponent *Pirolff* a Bavària. Tot això suggereix que el nom originari fou onomatopèic del cant d'aquest ocell, identificat en un principi amb *père* 'pare' o *Piero*, *Pero*, nom personal (PETRUS). Notem amb aquest motiu que en moltes parts la pagesia catalana interpreta el cant d'aquest ocell com *pitja Pere*, *pitja Pere* (DAG., *AlcM*), i a més es creu que aquest ocell es posa a renegar quan tracten de prendre-li el niu, d'on la locució *renegar com un oriol*. Sembla, doncs, que s'ha considerat que l'oriol tenia característiques humanes, i això d'una banda i el seu crit associable amb un nom de persona (com Pere) d'altra, han donat peu als títols familiars de paren-